

NLA høstkonferanse Stavanger 2015

Grønnstruktur i Stavanger: Fra kommuneplan til 52 hverdagsturer

Torgeir Esig Sørensen

Park- og veisjef, Stavanger kommune

Landskapsarkitekt og CIPP

Deputy Chair World Parks Academy

STAVANGER KOMMUNE

Først av alt, tusen takk for at jeg får komme her, for å fortelle den fantastiske historien om sikring og tilgjengeliggjøring av grønnstrukturen i Stavanger.

Jeg har jobbet i Stavanger kommune siden 1980. Et lite avbrekk i 1985-87, men fra 1988 var jeg miljøvernsjef i kommunen og siden 1995 har jeg vært parksjef, oftest i kombinasjon med andre funksjoner, slik som nå; park – og veisjef. Av alle de jobbene jeg har hatt opplever jeg kombinasjonen av park og vei som særdeles inspirerende. Park og vei i Stavanger kommune har ansvar for forvaltning og utvikling av alle kommunale utearealer, så som: parker, friområder, veier, plasser og torg, lekeplasser, utendørs idrettsanlegg, skolegårder og utearealer ved andre formålsbygg. Alt som skal skje i Stavangers uterom må innom vårt kontor for vurdering, rådgivning og godkjenning.

Jeg har også hatt en del sentrale verv innen faget, først nasjonalt, som leder i Bad, park og idrett, siden internasjonalt, blant annet som president i International Federation of Parks and Recreation Administration, den organisasjonen som siden i vår heter World Urban Parks.

Min og min avdelings inspirasjon og mulighetsbetraktninger baserer seg blant annet på tanker og ideer fra kolleger og byer spredt over hele kloden, inspirasjon som vi har oversatt til hjemlige forhold. Deling av kunnskap og erfaringer er svært viktig for oss.

Jeg er ganske stolt over å kunne presentere denne historien fra min by, Stavanger, om hvordan byen gjennom de siste 50 årene har utviklet en enestående urban grønnstruktur, en grønnstruktur som i stor grad er blitt arenaen for innbyggernes daglige fysiske aktivitet og naturopplevelser, en arena som blir stadig viktigere for folkehelse og livskvalitet.

Jeg har hatt gleden av å få være med på denne utviklingen fra forskjellige posisjoner de siste 35 årene. Resultatene er manges fortjeneste selv om prosjektgruppa for friområdeprosjektet med prosjektlederen i spissen har en svært stor del av æren for de senere årenes resultater. Jeg kommer til å fortelle historien slik jeg har opplevd den. Andre vil kan hende ha andre versjoner, men uansett hvordan historien blir fortalt så er jo resultatene de samme. De finnes der ute i byen, på nettet og i folks hoder.

Hvorfor urban grønnstruktur?

Mer enn 50% av verdens befolkning bor i urbane områder. I Norge er det bort imot 80% som bor i det som FN definerer som urbane områder.

Det er gjort mange studier som viser at kontakt med natur, naturopplevelser, fysisk aktivitet i naturomgivelser, er svært viktig i folkehelsearbeidet. Det er vel nesten freidig å bruke tid for å fortelle denne forsamlingen at naturopplevelser og fysisk aktivitet i grønne omgivelser er beviselig godt for både kropp og sjel. Sosiale møteplasser ute, i parker, på plasser, torg og i naturen, er viktig for folks helse og velbefinnende.

Derfor er det så viktig å skaffe våre innbyggere disse mulighetene for nærkontakt med natur i det daglige.

Derfor er det viktig å sikre og gjøre tilgjengelig en sammenhengende grønn opplevelsesmulighet som en del av den urbane infrastruktur.

Derfor har det, og er det viktig for Stavanger å sikre og tilrettelegge en sammenhengende urban grønnstruktur.

Og for å ta konklusjonen først: Stavanger har fått det til. Stavanger har gjennom 50 år utviklet og tilgjengeliggjort en grønnstruktur som gjennomvever hele byen.

Jeg håper at jeg klarer å vise at det som Stavanger har fått til er et resultat av en villet og planlagt utvikling. At det har vært noen tanker bak, at det i alle fall tidvis har vært politisk tydelige mål, og at det har vært en kompetent administrasjon som har gjennomført de vedtatte mål.

Stavanger er den kommunen i Norge som har minst tilgjengelig grønne arealer pr innbygger,

har det høyeste antall T-merkede turveier: 52 og høyeste antall km T-merkede stier (408km)

Hvordan i all verden kom vi hit?

4 Friluftsliv i nærmiljøet STAVANGER KOMMUNE

Jeg vil starte historien i 1965, forklare litt om de hendelsene og gjennombruddene opp gjennom årene som jeg tror er viktigst, og så avslutter jeg med nærfriluftslivs- og folkehelseprosjektet 52 hverdagsturer. 52 hverdagsturer er et tiltak som på en inspirerende måte presenterer de grønne opplevelsesmulighetene for byens beboere.

Hvordan kunne Stavanger, den tettest befolkede byen i Norge, byen med minst tilgjengelig grønne arealer pr innbygger, ende opp med å bli den kommunen som tilbyr flest T-merkede turveier og flest km T-merkede turveier i Norge?

Det høres ikke helt sannsynlig ut når man også tar i betraktning at Stavanger arealmessig er en av Norges mindre kommuner.

Uansett, det er riktig, og jeg skal fortelle historien om hvordan jeg tror det skjedde.

Stavanger

Norges tettest befolkede kommune

- 71,2 km²
- 132 000 innbyggere
- Grunnlagt i 1125
- Opp- og nedturer
- Stor på seilskip
- Hermetikkindustri
- Shipping
- misjonsvirksomhet
- i dag er det olje og gass

STAVANGER KOMMUNE

4

Først litt bakgrunn om Stavanger.

Stavanger er den fjerde største byen i Norge med sine 132 000 innbyggere, administrasjonssenter for Rogaland Fylke og senter for et urbant område med mer enn 250 000 innbyggere. Ca. 70 km² landareal.

Offisielt grunnlagt i 1125, da en biskop av britisk herkomst fikk midler av kongen til å bygge en katedral. Kongen, som selvfølgelig på den tid var katolsk, ville skille seg fra sin kone, og det var ikke så lett å få kirkens aksept for det. Derfor importerte han likegodt en biskop fra England og ga ham en startkapital mot en godkjennelse av skilsmissem. Katedralen er fremdeles byens viktigste ident.

Stavangerområdet har hatt mange opp- og nedturer gjennom hundreårene, men har alltid vært internasjonalt orientert.

Vikingtiden var en storhetstid, men tok slutt

Seilskuteperioden var stor, men tok slutt

Stavanger har alltid hatt blikket utover, mot havet, mot resten av verden, og har blant annet vært det norske hovedsenteret for kristen misjon i Afrika og Kina

Hermetikkindustrien var virkelig stor, og med den også grafisk industri, men det tok også slutt.

Matproduksjon, fiskeri og fiskeoppdrett betyr likevel stadig mye for byens næringsliv.

Så da oljen ble funnet rundt 1970, var Stavanger en fattig by: Shipping på nedtur og hermetikkindustrien i ruiner. .

Oljen har ført til høye skatteinntekter, men samtidig en sterk avhengighet av internasjonale konjunkturer.

Akkurat nå går det nedover.

Friluftslivskultur

Også i Stavanger er vi, i vårt selvbilde, preget av den norske friluftslivskulturen: vi er miljøbevisste, springer i fjellene og går på tur, og vi er i veldig god form. Ungene våre får en solid dose opplæring så snart de er i stand til å bære en ryggsekk.

Og vi lider av alle de anerkjente livsstilsykdommene som preger verden av i dag.

Det er virkelig mye naturområder i Norge.

Strender, fjell og vidder.

Men sånn er det ikke i Stavanger.

Stavanger består for det meste av urbanisert lavland og noen vernede landbruksområder, høyeste punkt er 135m over havet.

Vi har ikke Jærens lange sandstrender i Stavanger, men vi har dem fra en halv til en hel times kjøretur unna.

Og vi bruker dem til rekreasjon, hele året. Så pass mye at jeg vil si at turgåing på Jærens sandstrender er en del av vår identitet.

Men dette foregår i weekenden, og i liten grad på vanlige hverdager.

Vi har ikke slike fjellområder heller i Stavanger,

Men vi har dem en times kjøretur unna, og vi bruker dem ivrig, man bare i weekenden.

De fleste byer i Norge på 80 – og 90-tallet var opptatt med å sikre grønne korridorer fra den bebygde by og ut til det vi kaller «marka».

Det er bare det at Stavanger hadde ikke slike markaområder i sine omgivelser.

Derfor ble det selve de grønne korridorene i den bebygde by som i stor grad måtte tjene som vår bymark.

Hvilket innhold kan den urbane grøntstrukturen ha?

Noen ganske få eksempler

STAVANGER KOMMUNE

Før jeg starter historien om utviklingen av den grønne strukturen og de 52 hverdagsturene i Stavanger, må jeg dele noen få glimt av mulig innhold i den her omtalte urbane grønnstrukturen med dere.

Jeg tror nok at dere vil nikke gjenkjennende til det meste, idet jeg tror at vi i Stavanger er relativt mainstream når det gjelder forståelsen av dette begrepet. Men altså, likevel for å minne oss på noen muligheter eller/og selvfølgeligheter:

En strand, en badeplass, en tursti langs sjøen i grønne omgivelser. Bebyggelsen ligger like bak trærne. Dette bildet har vært ett av våre gode «salgsargumenter» for den sammenhengende grønnstrukturen. Alle ønsker jo å ha en slik mulighet i sin umiddelbare nærhet.

11

Utsikt

STAVANGER KOMMUNE

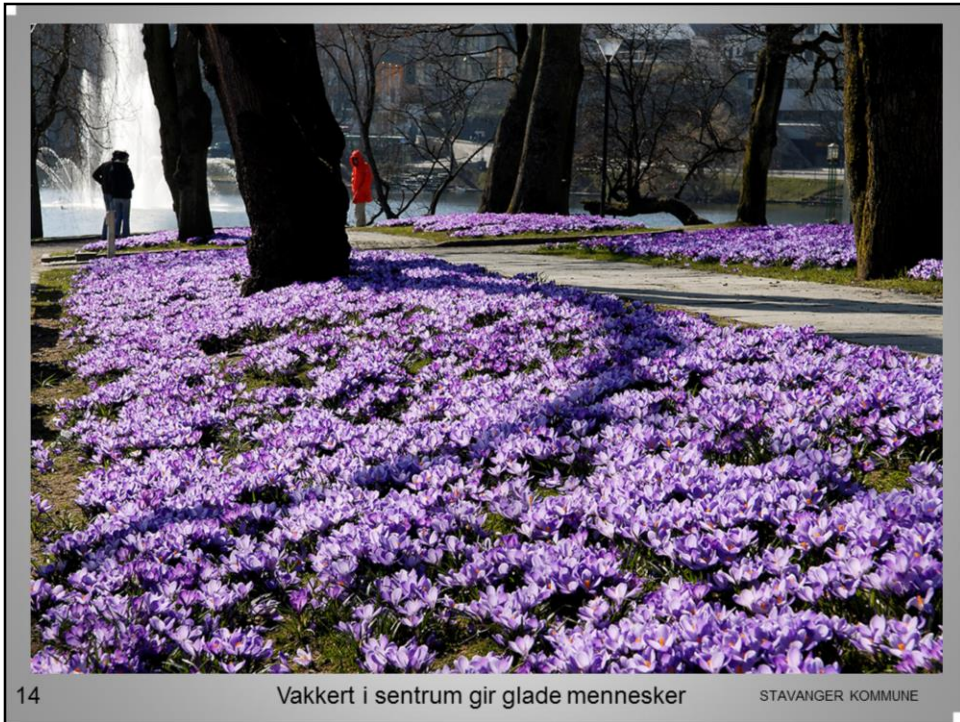
Vi trenger mange venner av parker og friområder, mange venner av den urbane grønnstruktur, dersom vi skal motstå det alltid tilstedeværende utbyggingspresset. En av mange måter å sikre venner av grønnstrukturen på er å gi folk adgang til utsiktspunktene og sørge for at utsikten blir bevart.

Fra et naturvernopråde midt i byen. Sikret mot inngrep, men også gjort tilgjengelig for alle og dermed også for undervisning og observasjon. Et viktig bidrag i kampen mot biologisk analfabetisme.

Eller som her, en arena for glede og trivsel. En latterlig dårlig utstyrt lekeplass i et gatetun. To stk. lekeapparater fra Kompan, et par benker, en sandkasse og to trær. Men en viktig sosial møteplass, og en del av den sammenhengende grønnstrukturen, slik vi ønsker å se det.

14

Vakkert i sentrum gir glade mennesker

STAVANGER KOMMUNE

Vakre opplevelser på vei til jobb gir gladere og mer produktive mennesker. Vi må sørge for at våre parker og friområder også gir slike opplevelser.

Treningsapparater langs turveier og i parker øker verdien for en del brukerne, og gir over tid positive effekter for folkehelsen. En naturlig del av vår urbane grønstruktur.

Opplevelse av naturkreftene gir dypere forståelse av våre omgivelser og de gir gode historier til kommende leirbål.

17

Fotballbaner er en viktig bestanddel i vår grønnstruktur STAVANGER KOMMUNE

Fotball, selvfølgelig. Vår største idrett, både for jenter og for gutter. Over alt hvor det er en grønn flate.

Vi har over 260 kommunale lekeplasser

Disse er viktige møte-, aktivitets- og sosialiseringsplasser for barn, så også for foreldre og besteforeldre

De over 260 kommunale lekeplassene, egentlig kvartalslekeplassene, tilbyr mange muligheter for lek, aktivitet og sosiale møter. Vi har planer, og har i noen tilfeller startet en utvikling av lekeplassene til mer allmenne sosiale møteplasser med muligheter for både lek og opphold. Her ligger mange ubrukte muligheter, og vi regner dem inn i den urbane grønnstrukturen.

Selv om Stavanger er Norges tettest befolkede kommune har vi betydelige naturverdier og grønne opplevelsesverdier.

Dette er et glimt fra Hafrsfjorden en stille søndag morgen. Turveien langs stranda i kommunalt friområde sikrer slike opplevelser for framtiden - og du må bruke beina for å nyte dette gratis. Den historiske dybden er stor. På 800 tallet var dette den plassen i Norge som hadde høyest tetthet av leidanger.

20

..og selvfølgelig parkene

STAVANGER KOMMUNE

Skolegårder er en viktig del av grønnstrukturen vår.
Ofte godt tilrettelagt som møteplass og som arena for fysisk aktivitet.

22

Vannene

STAVANGER KOMMUNE

og vannene.

Selv om det er sjelden at de er så fotgjengervennlige som her. Alle vannene, det er 4-5 av dem ligger i grønnstrukturen eller parkstrukturen om du vil.

Kunsten å gå på vannet er selvfølgelig svært høyt verdsatt blant befolkningen i misjonsbyen Stavanger.

Skogene våre er små, men er viktige deler av våre landskapsarker.

24

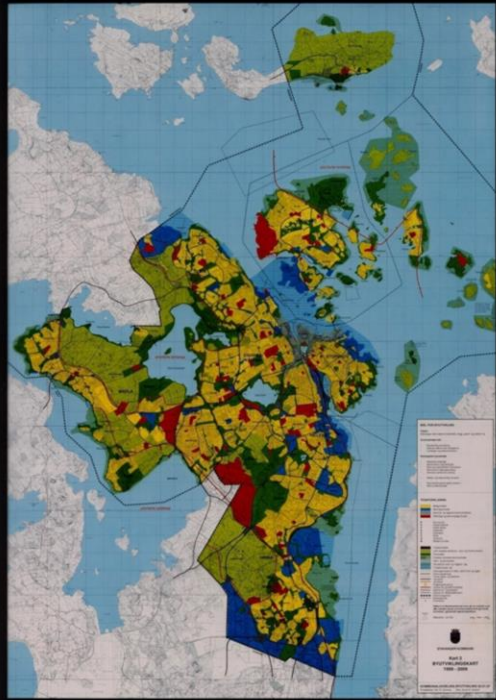
En kultplass i grønne omgivelser

STAVANGER KOMMUNE

Eller sånn som her en ny kultplass i vår nyeste landskapspark, Lundsneset.

En promenade langs de gamle havneavsnitt i sentrum er etablert på begge sider av Vågen. Innlemmet i den blå/grønne strukturen.

Grønnstruktur i Stavanger

Fra
- generalplanen av 1965
via
- miljøplan 1990
- grønn plan 1991
til
dagens kommuneplan 2015

Intensjonen om den sammenhengende urbane grønnstrukturen ble etablert i kommuneplanen i 1965, og den er der fortsatt.

Stor innsats for å ta vare på strukturen gjennom alle disse årene.
Kampen om arealene er hard.

26 STAVANGER KOMMUNE

I denne sekvensen skal jeg gjennomgå noen av de, etter min oppfatning, viktigste trinnene i arbeidet med sikring, tilrettelegging og tilgjengeliggjøring av den planlagte grønnstrukturen

Trinn 1

Vi skal tilbake til 1965. Det er 50 år siden.

Dette året vedtok bystyret i Stavanger sin første generalplan etter det da nye generalplankravet for alle kommuner. Det var i denne planen at Stavanger kommune for første gang fastla den sammenhengende grønnstrukturen i en by som snart skulle få en voldsom utvikling.

Jeg har ikke undersøkt nærmere hvordan den tids administrasjon og politikere kunne komme på å lage så mange geniale streker på generalplankartet. På den andre siden er det jo ikke så lenge siden. Det var jo lenge etter at København hadde vedtatt sin fingerplan, lenge etter at Oslo hadde vedtatt sin plan for de kommende grøntdragene, slik som den som har resultert i den fantastiske Akerselvaparken, eller den grønne plan for Tromsøya i sentrum av Tromsø, en plan hvor de siste, og vanskeligste tiltakene er under etablering i dag.

Men framsynte var de i 1965. Utfordringen etterpå har vært å realisere planen.

27

Stokkavatnet: alle turveiers mor, fikk sin utforming på 80-tallet

STAVANGER KOMMUNE

Trinn 2

Turveien rundt Stokkavatnet – alle turveiers mor

Denne turveien ble tilrettelagt på slutten av 70-tallet. Rundt hele vår største innsjø, i overkant av 8 km lang turvei. Det foregikk en stor interessekamp før dette. På den ene siden grunneiere og de som ønsket å beholde naturen og kulturmarkene rundt Stokkavatnet urørt, på den andre siden de som mente at det var viktig å tilrettelegge slik at flest mulig kunne få glede av en slik turmulighet.

Etterhvert ble turveien utviklet til en standard slik det framgår av bildet, fullført på begynnelsen av 80-tallet. Bredden, 220 til 250cm, gjør den til en sosial møteplass, du kan gå to og to og samtale, og likevel er det plass til å komme forbi.

Før turveien ble tilrettelagt tok kan hende opp til 50 mennesker turen rundt vannet en fin søndag, etter at turveien var fullført økte antall brukere en fin søndag til mer enn 3000.

I dag er turveien rundt Stokkavatnet en viktig arena for daglig fysisk aktivitet og en viktig sosial møteplass, 8050m lang og 2,5m bred.

Trinn 3 Turveien Breivig- Godalen - Strømvig

Ja, dere har sett bildet før. Det er ikke en feil. Rundt midten av 80-tallet ble avtalene inngått som muliggjorde fullføringen av turveien fra Strømvig til Breivig.

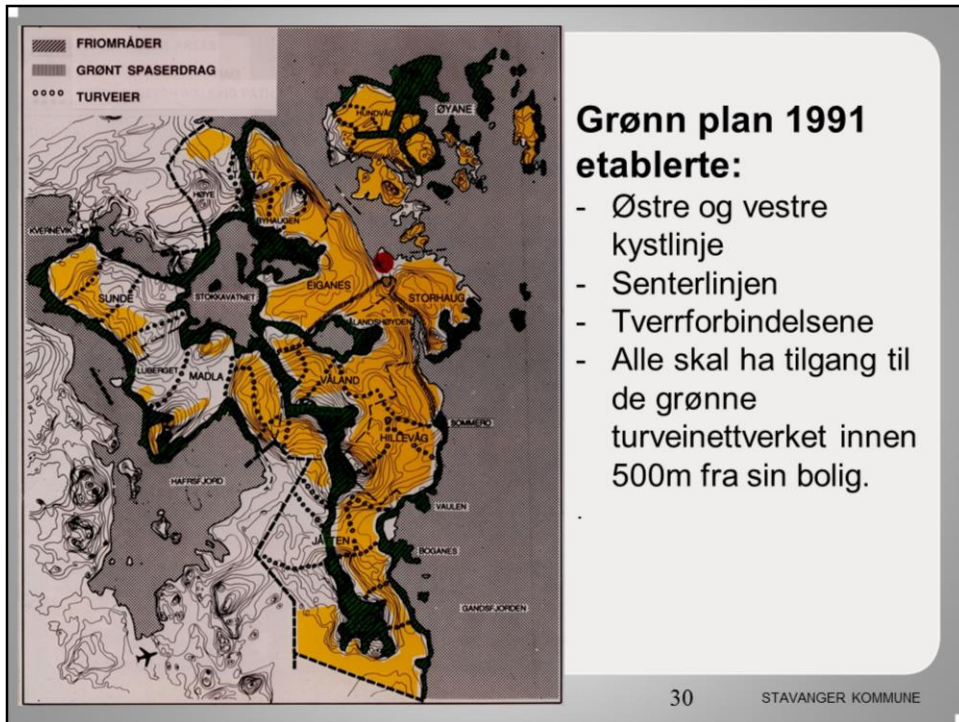
Dette innebar også avtaler om etablering av turvei over den store eiendommen til en av Stavangers mest respekterte familier, og legitimerer fremdeles i dag en politisk flertallsoppfatning av at slik ferdsel må alle «strandsittere» tåle.

Trinn 4

Ut over 80-tallet fulgte en massiv satsing på utbygging av det grønne turveinettet. Turveinettet var i all hovedsak nedfelt i kommuneplanen. De planlagte grønne turveiene som gikk i kommunalt eide friområder og grøntdrag ble bygd. Men siden mange av de kommuneplanlagte grøntområdene var i privat eie, så manglet mange viktige forbindelser.

Etter hvert gikk derfor utbygging av turveinettet sent, og det begynte å bli tydelig at skulle man lykkes i gjennomføring av kommuneplanen, så måtte det sterkere virkemidler til.

Trinn 5

Grønn plan ble vedtatt i 1991.

Den slo fast at alle innbyggere skulle ha adgang til det grønne turveinettverket innenfor en avstand på 500m og at turveien skulle ha en sammenhengende lengde på minimum 3 km.

Grønn plan løftet kommuneplanens grønnstruktur fram på nytt, etablerte de grønne østre og vestre kystlinjene, senterlinjen og tverrforbindelsene i planen, men også i bevisstheten hos mange politikere, innbyggere og i den kommunale administrasjon.

Det var like etter dette at vi sluttet å klage over at Stavanger var den byen i landet som hadde i særklasse minst tilgjengelig friareal pr innbygger.

Inspirert av et dansk selskap, begynte vi å bruke et nytt slogan: «Muligens den beste urbane grønnstruktur i verden», og så føyde vi til: «når kommuneplanen er gjennomført»

Vi hadde oppdaget at det var lettere å få oppslutning om en mulig suksess, enn å få suksess ved å understreke at vi var dårligst i klassen.

“Trehusbyen” i Stavanger består av 9000 hovedsakelig trehus, bygd før 1920. Det er Skandinavias og muligens Europas største samling av slike trehus. «Trehusbyen» er bygd etter en kvartalsstruktur som gjør det krevende å etablere sammenhengende ordinære grønnstrukturer inn mot sentrum. For likevel å klare å skape slik sammenheng etablerte Grønn plan «grønne promenader». Dette er boligater i den gamle kvadraturen hvor myke trafikanter skal prioriteres og gatene skal ha et grønt preg. Bortsett fra skilting for syklister og turgåere, er lite gjort i disse gatene ennå, men de fungerer jo. Flere av våre 52 hverdagsturer har lenker i trehusbyens gater.

32

Friluftspakken 1992 – 95 å di.

STAVANGER KOMMUNE

Trinn 6

Friluftspakken 1992-95

Fra 1991 fikk forståelsen av muligheten for å virkeliggjøre et sammenhengende grønt turveinnettverk gjennom hele byen flere og flere støttespillere. Det var i denne forbindelsen vi begynte å omtale våre grønne korridorer som vår bymark. Det var en ny måte å illustrere vår virkelighet på som også sentrale myndigheter fant interessant.

Stavanger var på denne tid også en av de 90 kommunene i landet som var med på utprøving av nye måter å organisere kommunal miljøforvaltning på. Stavanger var en MIK-kommune.

MIK-kommune, en «u-norsk» arealstruktur og ny Grønn plan gjorde det interessant å prøve ut friluftspakkekonseptet i Stavanger kommune.

Miljøverndepartementet/Direktoratet for Naturforvaltning tilbød oss kr 6 mill. over tre år for sikring og tilrettelegging av friområder forutsatt at vi gikk inn med like mye selv. Altså til sammen kr 12 mill. over tre år. Ikke alle verdens mye penger, men kommunen hadde svak økonomi på begynnelsen av 90-tallet og lite aktivitet på investeringer i friområder, slik at dette var en real boost for den grønne sektor.

Signaleffekten, måten arbeidet ble organisert på, med topp politikere og administratorer i styringsgruppa for prosjektet, og sekretær hos fylkesmannen, gjorde at effekten ble mye større enn hva beløpet skulle tilsi.

Friluftspakken resulterte i mange flere meter turvei, innløsning av flere regulerte friområder som hadde vært i privat eie, og framfor alt: Vi fikk det første vedtaket om ekspropriasjon av et rent friområde, en trang grønn korridor, hvor vi skulle fram med en turvei.

Det som gjør dette til et særlig viktig gjennombrudd for den grønne infrastrukturen, var at kommunen var politisk ledet av den konservative siden, partier som er kjent for å forsvare den private eiendomsretten sterkt.

Men her vant altså hensynet til grønnstrukturen og livet mellom husene i framtidens by over etablert partiideologi. Å etablere en sammenhengende grønn infrastruktur gjennom hele byen ble definert som en verdibasert politisk og praktisk nødvendighet.

33

Karistø - et grensesprengende prosjekt

STAVANGER KOMMUNE

Trinn 7

Karistø/Madlasandnes

Mot slutten av 90-tallet fikk vi en ny demonstrasjon av den politiske prioriteringen av sammenhengende grønnstruktur og turveier. På en strekning langs Hafrsfjord kalt Karistø fantes det 55 boligeiendommer som grenset til sjøen. En veldig smal brem langs stranden, 2 - 5 m bredde, var snaut 10 år tidligere regulert til friluftsmål, en sti langs stranden.

Da vi begynte å forberede erverv av eiendommene for å bygge den planlagte stien, fikk ordføreren snart besøk; de 55 tomteeierne og deres advokater truet med søksmål, og prosjektet sto og vippet politisk.

Imidlertid ble noen eiere i husrekken bak de 55, og rekken bak dem, og rekken bak dem og så videre, plutselig klar over at den etterlengtede stien kanskje ikke ville bli realisert. Det var nå eller aldri, de ville aldri få tilgang til sjøen hvis det ikke skjedde nå. Den folkelige «Aksjon turvei rundt Hafrsfjorden» ble dannet. To uker senere avla en liten delegasjon et besøk hos ordføreren, medbringende 1100 underskrifter i favør av stien.

Det var like før et valg (eller kanskje ikke), så min tolkning er at 55 tapte stemmer hvis vi bygger stien mot 1100 tapte stemmer hvis ikke, utgjorde et ganske enkelt regnestykke. Stien ble bygd, dog begrenset noen steder til en bredde på 1m.

I tillegg til at den politiske viljen til å prioritere turvei framfor private strandtomter ble tydelig demonstrert, tok de økonomiske kompensasjonene en ny retning og gjorde et kvantesprang:

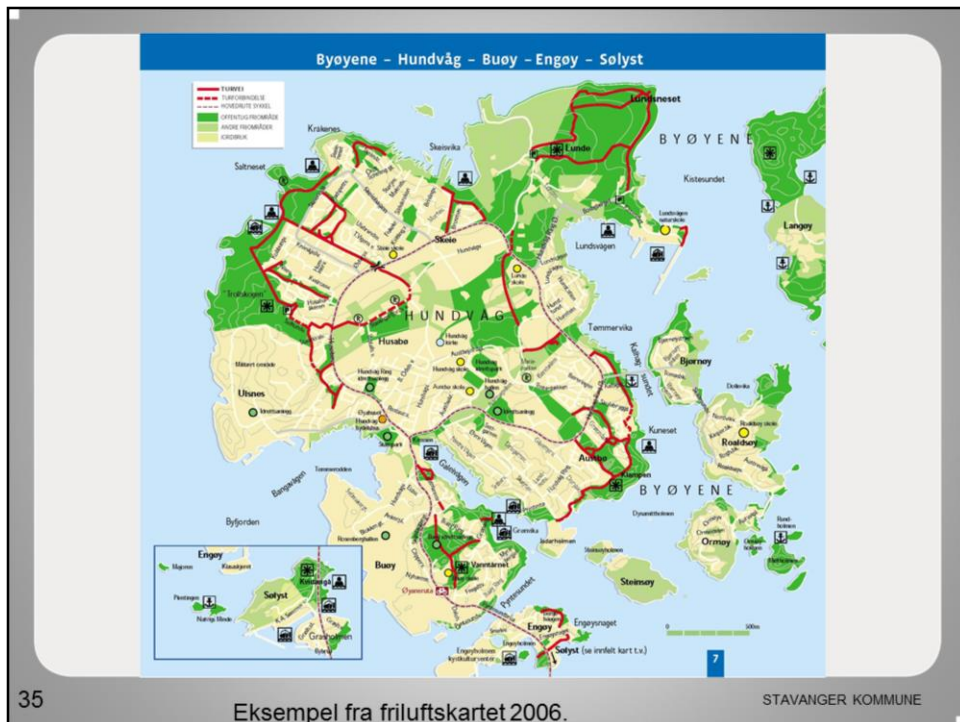
Selvfølgelig fikk eierne kompensert for areal ervervet etter gjeldende regler, men det som virkelig satte en ny standard var den "hardware" vi leverte: Flytting av naust, nye naust, steinmurer, trevegger, nye brygger osv.

Prosjektet viser hvor politisk viktig det sammenhengende grønne nettverket og turveiene var blitt i Stavanger. Tror aldri prosjektets totalcost ble etterkalkulert.

Trinn 8 Folkestier

Rundt årtusenskiftet etablerte vi noen korte grønne rundturer på ca. 3 km lengde, en i hver bydel. Rundturene var inspirert av det irske Sli Na Slainte - et prosjekt utviklet av Irish Hearth Foundation. Folkestiene ble etablert i samarbeid med Nasjonalforeningen for folkehelsen. Prosessen ble en inspirasjon for det som senere skulle utvikle seg til prosjektet 52 hverdagsturer.

Trinn 9

I 2005 var turmulighetene og sammenhengene blitt så mange og gode at vi ville gjøre noe for få folk til å oppdage de nye turmulighetene. Vi satte i gang arbeidet med Stavangers første friluftskart. Det ble utgitt i 2006, og vi distribuerte det til alle husstander i kommunen.

Men folk fortsatte å gå de turene de var vant til...

Gammelt kulturlandskap–Nytt friområde på Lunde

Trinn 10

Friområdeprosjektet 2001 – 2022(?)

I 2001 startet et politisk initiert prosjekt for sikring og tilrettelegging av de kommuneplanlagte og/eller regulerte friområdene som fremdeles var i privat eie. Dette var arealer der det over tid hadde vist seg vanskelig å få til frivillige avtaler om grunnavståelse. Det besto altså av en rekke vanskelige saker som politisk ledelse ønsket å få løst gjennom et eget høyt profilert prosjekt.

Prosjektet ble etablert med tre faste årsverk, en jurist som prosjektleder ansatt i juridisk avdeling, en reguleringsarkitekt ansatt på byplankontoret, og en landskapsarkitekt (alternerende med byggeleder) ved Park og vei. Administrativ styringsgruppe var juridisk sjef, byplansjef og parksjef. Det ble bevilget kr 10 mill. pr år over kommunens budsjett, ever after. Enkelte år er det brukt betydelig mer.

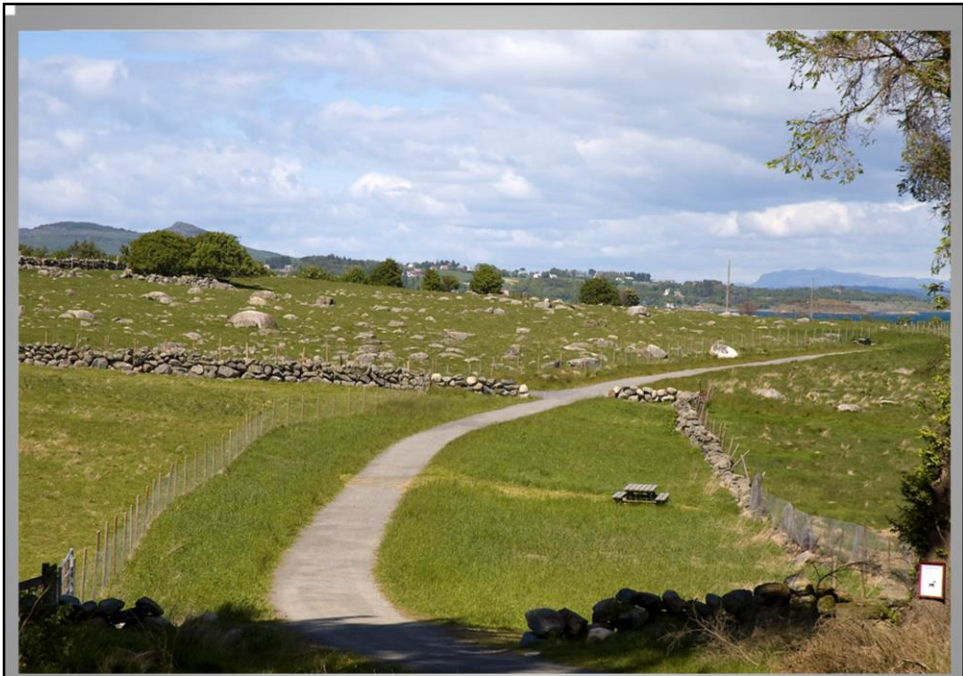
Direktoratet for Naturforvaltning og Miljøverndepartementet gav mye støtte, både i ord og penger. Miljøvernministeren kom personlig og leverte vår ordfører en sjekk på kr 10 mill. i juni 2003 i forbindelse med åpningen av IFPRA Europe sin kongress. Stavanger har i fortsettelsen fått en god del støtte til enkeltprosjekter også.

Prosjektet har nærmest løst de aller fleste av de utfordringene som sto igjen i 2001, slik at vi nå har en sammenhengende grønnstruktur og et sammenhengende turveinett i byen. Noen få, vanskelige strekninger gjenstår.

Men vi har altså klart å skape gode muligheter for naturopplevelse, sosiale møteplasser og rekreasjon i nærmiljøet gjennom hele byen.

Luftfotoet viser de sentrale delene av den nye landskapsparken på Lunde, ervervet og tilrettelagt gjennom friområdeprosjektet.

Da prosjektet startet hadde mindre enn 30% av beboerne i byen tilgang til turveinettet innenfor 500 m fra sitt hjem. Nå er vi nesten i mål.

37

Lunde sett fra øyehøyde

STAVANGER KOMMUNE

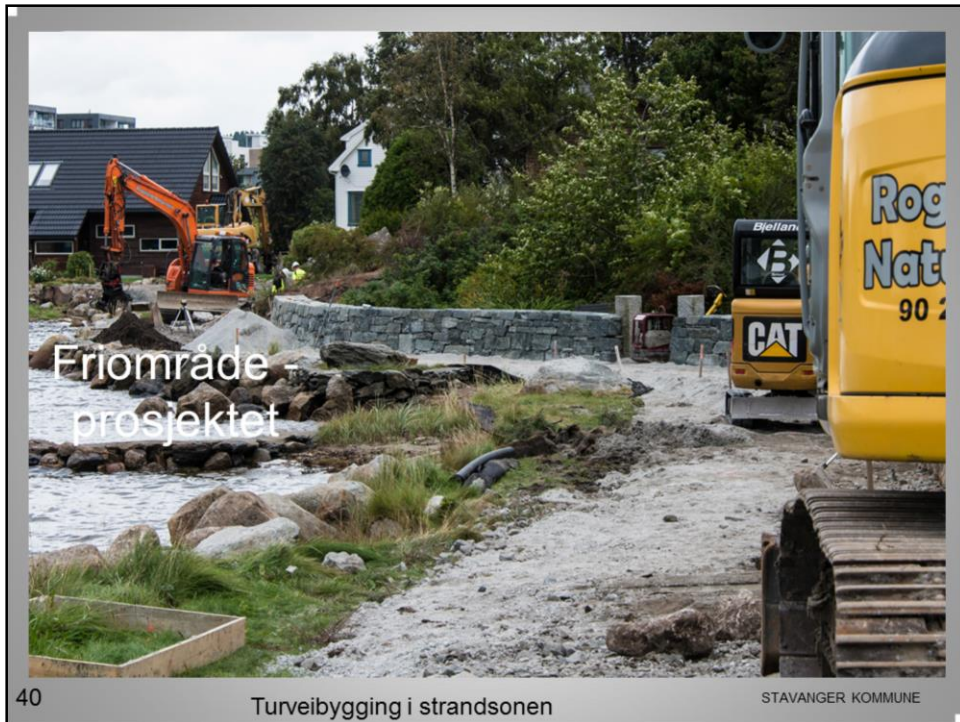

Siden så mange av de planlagte turveiene og friområdene er trange korridorer mellom sjø og bolig, ble forhandlingene mange ganger vanskelige og konfliktnivået relativt høy.

Det politiske lederskapets dedikasjon til prosjektet over lang tid, kombinert med en prosjektledelse med en uvanlig stor gjennomføringsevne, har ført til at så godt som alle saker er løst, noen av dem riktignok i rettssalen.

De aller fleste sakene endte i minnelige avtaler.

Et lite glimt av turvebygging på Boganeset i fjor.

**Mer enn 99% av befolkningen har i dag
tilgang til friområder og det grønne
turveinettverket innenfor 500m fra sin
bolig.
En hemmelighet?**

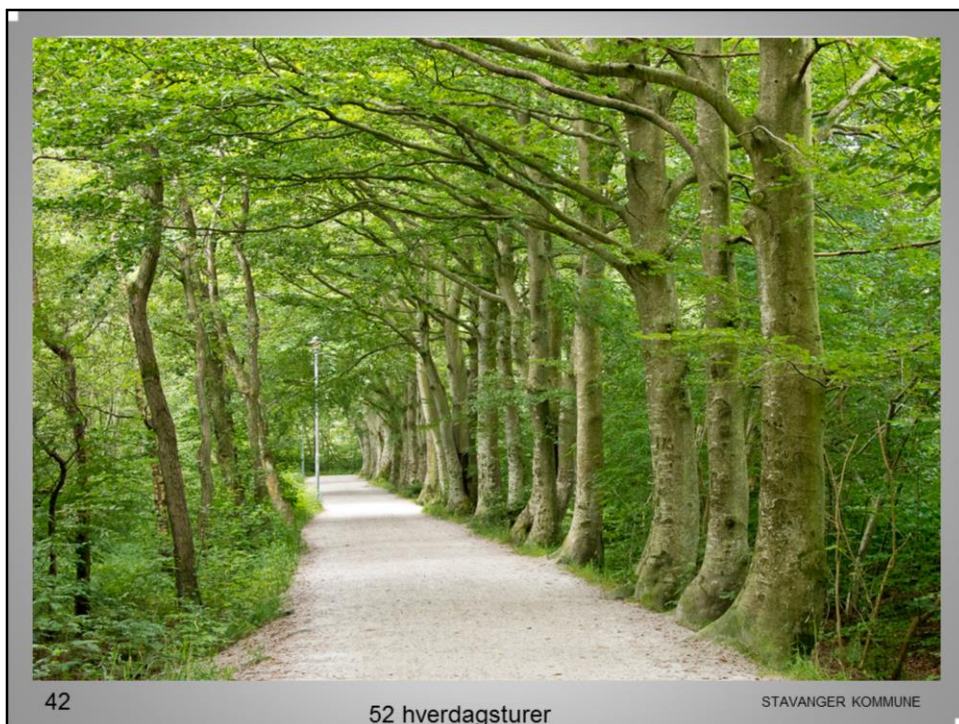

STAVANGER KOMMUNE

I dag

Mer enn 99 % av innbyggerne har i dag tilgang til det sammenhengende grønne turveinettverket innen 500m fra sin bolig.

Men, etter at vi utga Friluftskartet i 2006 og folk som sagt bare fortsatte å gå tur der de var vant til å gå tur, måtte vi finne ut hvordan vi skulle dele denne fantastiske hemmeligheten om «probably the best urban green structure in the World» .

Trinn 11

52 hverdagsturer

Målet var å skape noen alternativer til en av de mest populære rutene, den 8 km lange turen rundt Stokkavatnet. I 2009 startet vi å prøvegå en del slike alternativer. Og etter mange diskusjoner i "friluftsgruppa" i Park og vei, etter å ha studert stimerkingssystemer i flere land, endte vi opp med en idé om å merke 52 rundløyper spredt over hele byen, en for hver uke.

Prosjektet 52 hverdagsturer var født.

Vi fikk betydelige tilskudd fra de kommunale folkehelsemidlene til utvikling av idéen og til gjennomføring av oppmerkingen. Men hvordan skulle vi få denne fantastiske nyheten ut til folk?

En samtale med ledelsen i Stavanger Turistforening gav løsningen.

De ville svært gjerne jobbe sammen med oss om et passende veimerkingssystem og ikke minst bidra med å få «markedsført» mulighetene.

Turistforeningen har den beste troverdighet når det kommer til å veilede folk i friluftsspørsmål.

Veimerkingssystemet deres, kjent fra de utallige løypene i fjellet, Den røde T, har en troverdighet som ikke overgås av noen. De tilbød sin røde T sammen med en enkel pilmarkering og rutenavn.

Pilmarkeringen hentet noe av sin inspirasjon fra de franske Grand Randonee.

Fra og med første uke i 2012 ble det annonsert en ny tur hver uke, ut hele året. 52 i alt. Park og vei prøvegikk og kartfestet og beskrev de enkelte rutene.

Vi finansierte et halvt årsverk i Turistforeningen og de bidro med knowhow, skaffet turverter for alle de 52 hverdagsturene og sørget for oppmerkingen av selve løypene.

Ved lansering ble alle kart og beskrivelser samtidig lagt ut på Stavanger kommunes hjemmeside, Stavanger Turistforenings hjemmeside og Stavanger Aftenblad sin hjemmeside. Det var Turistforeningen som sørget for denne linken til Aftenbladet.

Kartene ble presentert som utskrivbare pdf-filer, google maps og etter hvert også gpx-filer.

Turene ble veldig populære.

TUR NUMMER 17
Storhaug rundt

4,5-tim

TILGJENGELIG
SELVET
PARKERING
BADERPlass
UTSEKTPUNKT
KULTURMINNE

Stavangers hjerne, Beisvatnet, inviterer deg med på huren rundt Storhaug. Gå forbi Byterminalen og ryt inn gjennom vakkert lagde grøntland. Passiviteten koser deg videre, og du kan røpette ballstøtt i Hillebergstrømet, før du trekker inn julefanta og sur fart på huren langs Storhaug og grønt kyststrøg. Turveien er godt utrustet med innberg, kveg og lune stier – her er tilvarene for en kort pause mange. Og la deg gjerne fiske ut i fjøse kolonihagen, bekkeløper eller dam. Langt vider, kan du bli stå på din mer vidløpende Beisvatnet. Fra Hillebergstrømet, ryt røpplende i Leirikparken, lek deg gjennom Kytterne og stopp tarne i Bekkstrømmen. Spesielt eldte hvalstøtt. Pussens videre ang så gjennom de der blå byene vider deg vider. Bekkåta på Bekkstrømmen er borte, men du kan fortsatt høre ngt på den gamle markisen i Gjeringeholmen. Her tener kolokvet videre i Gjønsparken og på Gjønneset. Fortsett forbi Tiltvaden og Slageløkken, før turen avsluttes på anverdig vis forbi Stavanger Damkåve og gjennom Bystrøken.

Stavanger Turkart 17 STAVANGER KOMMUNE

TUR NUMMER 18
Vardenturen

7-tim

TILGJENGELIG
SELVET
PARKERING
BADERPlass
UTSEKTPUNKT
KULTURMINNE

Da går fra Strøvik Kolonihage, opp Abeltstappene og vandrer gjennom i villagater med navn fra hromstakkene til innflyttere. I Storhaug får passere du gjennom utvokstet som har navngitt bydelene. På Varden (57 m.o.h.) får du et fornidalt utsyn. For du får deg tak Storhaugshallen og kjører postkassen langs Ramsvik kolonihagen, Gjennom Rosenli og over Eggerlands gamle markes her bygges utgangen borte i svarene tid. Ved Beisvatnet skjøter haren inn og solover tid langs Gardsfjorden. Du går gjennom Bjørdals videluge og kan rgt fremfjorden ved Eimodis. Pust inn friheten og den storslagne utstikeren mot Byfjella, lei etter sønnid. I Hamark, Beisvatnet i Gidslen og Stavangers første friidrettsstad. Det er som å være langt borte, men nær på samme tid. Piv selv, så skjøner du hva vi mener!

Stavanger Turkart 18 STAVANGER KOMMUNE

Eksempel på turkart og beskrivelse.

Stavanger Turistforening er kjent for sine inspirerende årbøker med vakre bilder og beskrivelser av hytter og turer i fjellet.

I 2012 var hele årboken viet 52 hverdagsturer. Det ble en vakker og inspirerende bok som er kommet i flere opplag og hittil i 2 utgaver. Det er blitt årboken med høyest opplagstall noen sinne i Turistforeningens historie.

Merkeskiltene er altså en rød T, en pil og navn og nummer på turen og en QR-kode. Via QR-koden kan kart og beskrivelser hentes direkte opp på din smart-telefon.

Virker det?

Dessverre har vi ikke foretatt tellinger av turgåere på så mange av de aktuelle løypene før vi etablerte 52 hverdagsturer. Vi kommer i gang nå.

Vi har riktignok gjort noen omfattende tellinger i 1997 på de mest populære turene.

- Stavanger kommunes webside for 52 hverdagsturer hadde i 2012 de høyeste antall klikk etter barnehageopptakssiden, og populariteten holder seg.
- Vi observerer mer bruk av de «nye» turene, vi ser det på graden av slitasje.
- Reisevaneundersøkelsene har vist at gange som transportform har økt med 30% siden 2006, folk har kommet under vær med alle de snarveiene som rutene tilbyr.
- Rutene brukes aktivt av en rekke helse- og utdanningsinstitusjoner, både for fysisk og mental rehabilitering - og for skolens del til opplæring.
- Vi får mange forslag til forbedring av turveiene, noe som viser at det er mange der ute som både bruker dem og er interesserte i dem.
- Mange deltar i konkurransen om turistforeningens premiering av de som i løpet av året har gått mer enn 30 turer.
- Og vi får fortsatt finansiert videreutvikling av opplegget. Utviklingen fortsetter.

52 hverdagsturer

Tilsammen dekker turene hele byen og bringer deg til alle de «hemmelige» plassene.

- de er vandringer gjennom det grønne Stavanger
- de er vandringer gjennom Stavangers historie
- de er vandringer i ditt nabolag
- de starter ved din utgangsdør
- de er virkelige hverdagsturer i ditt hverdagslandskap

De styrker byens identitet, styrker folkehelsen og er blitt sosial møteplasser.

Og de inspirerer mange nye vandrere.

STAVANGER KOMMUNE

Kort sagt, hva er de 52 hverdagsturene

Suksesskriterier:

Det finnes ingen Quick Fix

- En robust visjon, en som står seg over «100 år»
- Tydelig grønnstruktur i kommuneplanens arealdel
- Oppfølging i alle reguleringsplaner/detaljplaner
- Sterkt og tydelig politisk lederskap som vil dette
- Engasjement og gjennomføringsevne i adm.
- På lag med innbyggerne
- Samarbeid med frivillige organisasjoner
- Det er heller ikke negativt om tiltaket ligger innenfor et satsingsområde for regjeringen
- og veldig praktisk om det følger noen penger med

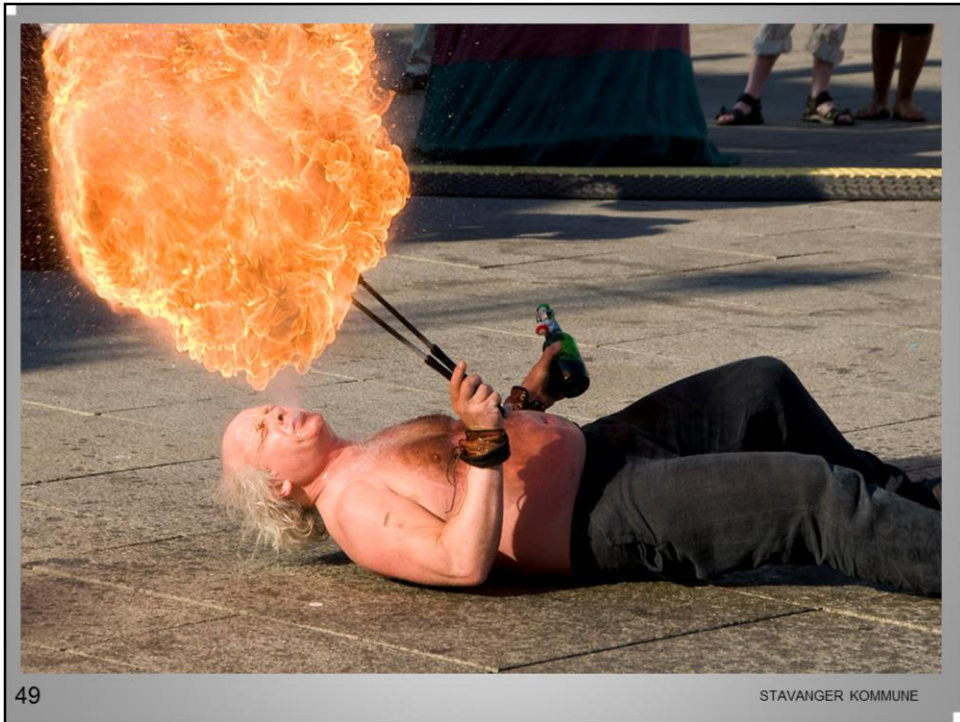

STAVANGER KOMMUNE

Suksesskriterier:

Det finnes ingen Quick Fix

- En robust visjon
- Tydelig grønn struktur i kommuneplanens arealplan
- Oppfølging i alle reguleringsplaner/detaljplaner
- Sterkt og tydelig politisk lederskap
- Engasjement og gjennomføringsevne i adm.
- Det hjelper at innbyggerne etterspør resultatene
- Samarbeid med frivillige organisasjoner
- Det gjør heller ingenting om prosjektet ligger et satsingsområde til regjeringen
- og veldig praktisk om det følger noen penger med

**Uten et brennende engasjement fra politisk ledelse, administrasjon og frivillige organisasjoner, no way! Eller på Stavangersk: ingen turvei!
Takk for oppmerksomheten**